

Klasszikusokat – csak pontosan

VISSZHANG - LXII. évfolyam, 30. szám, 2018. július 27.

Bán Zoltán a *Magyar Narancs* 2018/24. számában a Lukács-archívum bezárásának ürügyén írott, *Tisztaság és értelem* című cikkében felidézi Lukács 1918-as *A bolsevizmus mint erkölcsi probléma* című alapvető cikkének sokat emlegetett részletét: „A bolsevizmus azon metafizikai föltevésen alapul, hogy a rosszból jó származhatik, hogy lehetséges, mint Razumihin mondja a *Bűn és bűnhődésben*, az igazsághoz keresztülhazudnunk magunkat. E sorok írója nem képes ezt a hitet osztani, és ezért feloldhatatlan erkölcsi dilemmát lát a bolsevik állásfoglalás gyökerében.” Ám – folytatja Bán – Lukács pár hét múlva mégis belép a Magyarországi Kommunisták Pártjába, és 1919 áprilisában már ilyen címmel közöl cikket: *A kommunizmus erkölcsi alapja*. És konokul elkezdi magát keresztülhazudni az igazságig.

Már Vajda Mihály is beismerte a *Beszélő* egy régi számában (6. évfolyam 6. szám, *Lehet-e az igazsághoz keresztülhazudni magunkat?*), hogy számára örök rejtély marad Lukács fenti fordulata. A magam nézőpontjából van itt egy másik rejtély: hogy lehet, hogy a műelemzésben oly mélyreható Lukács – és idézői – fejében fel se merült a gyanú, hogy maga a kérdés Razumihin szájában – nonszensz.

Idézzük fel Razumihin monológját Görög Imre és G. Beke Margit „kanonizált” fordításban. Hogy ez nem azonos azzal, amit Lukács olvashatott, a lényeg, a szóhasználat szempontjából nem fontos.

Razumihin, Raszkolnyikov barátja, így számol be a lakásavatóján történekről, ahol a jelenlévők nagy vitába keveredtek:

„Micsoda badarságokat fecsegnek! ... És ha még a saját fejük szerint hazudnának. Mit gondol, azért haragszom rájuk, mert hazudnak? Badarság. A hazugságot szeretem. A hazugság az ember egyetlen kiváltsága a többi élőlény felett. A hazugság vezet el az igazsághoz! Egyetlen igazságot se fedeztek fel úgy, hogy előbb tizennégyszer vagy száztizennégyszer ne hazudtak volna. De mi még hazudni se tudunk a magunk eszével! Hazudj a magad módján, és megcsókollak érte. A magam módján hazudni majdnem többet ér, mint más nyomán igazat mondani. Az első esetben ember vagy, a másodikban csak szajkó. Azok odaát nálam mind részegek, de azért jóra való emberek, és ha hazudnak is... elvégre én is hazudok... addig hazudunk, amíg az igazsághoz nem jutunk.”

Razumihin be van rúgva, ráadásul vannak a regényben helyek, ahol tényleg zavarosan beszél, de ennyire?

A dolog nyitja az, hogy itt a fordító – ferdített. Az orosz szövegben ismétlődő *vraty* ige egyik jelentése csakugyan az, hogy *mást mond, mint amit gondol*, vagyis *hazudik*. Csakhogy van más jelentése is: *ostobaságot, számárságot beszél, téved, tévelyeg*. Ha pedig ezeket illesztjük be a fenti részletbe, mindjárt helyükre kerülnek a dolgok.

Valahogy így:

„Akkora számárságokat hordtak össze! De ha legalább a saját badarságaikat mondanák... Azt hiszik, az a bajom, hogy tévednek? Ostobaság! Én szeretem azokat, akik tévednek! A tévedés az emberiség egyetlen privilégiuma minden más élőlényel szemben. Aki tévelyeg – eljut az igazságig! Éppen az tesz emberré, hogy tévedek. Egyetlen igazsághoz sem jutott el senki, ha nem tévedett előtte vagy tizennégyszer vagy akár száztizennégyszer; de mi még tévedni sem tudunk a magunk eszével! Tévedj csak, de tévedj a magad módján, és én megcsókollak. Ha valaki tévelyeg, de a maga módján, az szinte jobb, mint aki egyből kimondja az igazságot, de a más módján; az első: ember, a második: csak papagáj! Azok odaát mind részegek, viszont mind becsületesek, és ha zagyvaságokat beszélünk is, mert én is zagyvaságokat

beszélék, addig tévelygünk, míg eljutunk az igazságig.” (Soproni András fordítása, Syllabus, 2015.)

Ennek már van értelme. Viszont nem illik bele Lukács György gondolatmenetébe.

Nyilván az történhetett, hogy az intenzív - doktrinér? - gondolatmenet elhomályosította Lukács látását, így emelte be - vakon bízva a fordítóban - a nyilvánvaló ellentmondást a szövegébe, és így tette meg szegény Razumihint egy azóta számtalanszor idézett marhaság forrásává.